

Afet Politik Bir Mevzudur

KADAV

Afet Özel
Bülten

Sadece, yeryüzünün X değil de Y ülkesinde doğmaktan dolayı, madende ölmek, 8 şiddetinde depremde evsiz, aç ve açıkta kalmamak mümkün olabiliyorsa, afet politik bir mevzudur!

17 Ağustos Marmara Depremi'nin üzerinden on beş yıl geçti. On beş yılda toplumsal hayatımızda pek çok değişim yaşandı. Lakin afetlere toplum olarak hazırlıksız yakalanma halimiz pek fazla değişmedi. 17 Ağustosta, sanki coğrafyamızda deprem olasılığı yokmuş gibi topyekün hazırlıksızdık. Van depreminde sivil toplum desteğinin kayda değer oranlarda kanalize olabilmesi bir yana, yine hazırlıksızdık. Onlarca maden kazasında yüzlerce kayıp yaşanmamış gibi Soma faciasında şok etkisine kapıldık. Türkiye'nin yer aldığı çatışmalı coğrafyada savaş nedeniyle göç olasılığı yokmuş gibi Suriye'den göçü afet olarak kabullenemedik. Oysaki son otuz yıldan bu yana iç göç gerçeği ile birlikte yaşıyoruz. Irak'tan Türkiye'ye savaşa bağlı ilk göçten buyana sadece on yıl geçti. Irak'ta şimdi daha büyük bir afet yaşanıyor. Mevcut ve olası sığınmalara karşı yine hazırlıksızız.

17 Ağustos 1999 öncesine kıyasla, afetlere yaklaşımın kurumsallaşması anlamında hem kamu kurumlarının hem de sivil toplumun çok daha ileri bir aşamada olduğu tartışmasız bir gerçek. Pek çok üniversitenin afet yönetimi çalışmaları yapan enstitüler ve lisans programları açmış olması, çok önemli bir boşluğu dolduruyor. Bir kısmı 1999 Marmara Afeti sırasında oluşan yüzlerce sivil inisiyatif ve örgütlenme alanda faaliyet gösteriyor. AFAD lojistik olanaklar ve acil yardım organizasyonu anlamında güçleniyor. Sivil toplum örgütlenmeleri arasında ortak çalışmalar yavaş olsa da yol alıyor. Bunlara rağmen, afet yönetiminde kurumsallaşmanın henüz çok başında bulunduğumuzu, her afetten sonra yaşanan kaos, ortaya çıkan plansızlık ve yetersizlik hali çok net gösteriyor. Kamu kuruluşları ve sivil toplum arasında ve sivil toplum örgütlenmelerinin kendileri arasındaki koordinasyonsuzluk bunun en önemli nedenlerinden biri. Bir diğer nedense, pozitif ve toplum bilimlerinin yol göstericiliğinde çok yönlü risk analizlerinin henüz gerçekleştirilmemiş; toplumu geniş anlamda kapsayan strateji planlarının da benzer şekilde yapıp paylaşılmamasıdır. Bu iki durumun nedenleri ve sonuçlarının önemli olduğunu düşünüyoruz; ancak, afet konusunda çok daha önemli bulduğumuz başka bir noktaya özellikle değinmek ve dikkat çekmek istiyoruz.

Afetlere hazır olmamaktan kastımız sadece insani yardım ve lojistik destek altyapısının yetersizliği ve koordinasyonsuzluk değil. Bu konudaki esas sorun, afetten anlaşılanın yardımlaşma duyarlılığını etkilemeye dönük birtakım çalışmalardan ibaret kalması ve bunun sadece okullarda yapılan “deprem anlarında ne yapabilirsin” simülasyonundan öteye gitmemesidir. Örneğin, başka Somalar olmaması için, maden sektörünün tamamında iş/işçi güvenliği garanti altına almadan üretime devam edilmemesi gerekiyor. Soma'ya destek adına futbol maçı yapılıyor, ama diğer maden ocaklarındaki güvenlik meselesi bırakın planlı bir çalışmayı, ülke gündeminde bile yer bulamıyor. İklim değişikliğinin bugünden afetlere yol açtığı ve ileride daha da geniş kapsamlı olumsuz etkileri olacağını ortaya koymuş olan bilimsel verilere rağmen konu üzerinde ekoloji çevreleri dışında, nedenler, sonuçlar, önlemler boyutunda sürdürülen bir tartışma ortalıkta görünmüyor. 15 yıldan bu yana İstanbul'da olası depremden bahsediliyor, ama lüks konutlar dışında binaların deprem güvenliğinin halen müteahhitlerin insafına kalmış olması konuşulmuyor. Afet yasası ile olanaklı kılınan kentsel dönüşüm planlarının nedense(!) tüm İstanbul'da değil de, belli semtlerde uygulanmasının ne anlama geldiği geniş kesimlerce sorgulanmıyor. Suriyeli sığınmacıların hemen hemen bütün kentlerdeki varlığı üçüncü yılını doldururken, zorla yerinden edilen bu insanların en az Somalı aileler kadar *afetzede* oldukları hiçbir mecrada işlenmediği gibi, yaşanan birtakım gerginlikler bütün Suriyeli sığınmacıları kriminalize eden bir dille sunulurken var olan olumsuz etiketlemeler pekiştiriyor.

Tüm bunları aşan çok daha kritik öneme sahip bir başka sorunlu durum ise, son birkaç yıldan bu yana afetten etkilenen insan topluluklarının "nereden, kimlerden" olduklarına bağlı olarak farklı düzeylerde duyarlılık öznesi olması, belirli kesimlerce desteklenip, belirli kesimlerce görmezden gelinmesidir. *İnsani Yardım*, ayrımcılığın hiçbir şekilde uğramaması gereken, yeryüzündeki tüm canlıların sığındıkları son iyileştirici alandır. Bu alandaki ayrımcılık bazı durumlarda yaşanan afetin kendisinden daha büyük yıkımlara yol açabilmektedir.

Özetle; toplumun afetler sonrası ortaya çıkan *yardımlaşmaya* yatkınlığı geniş anlamda bilinçli bir afet duyarlılığına ve insani yardımın içinde barındırdığı tarafsızlık ve evrensel ilkesine tekabül etmiyor. Bugün 17 Ağustos. On dört yıldan beridir her yıl 99 Marmara afetini anma, hatırlama konuşmaları, buluşmaları yapılır. Bunlar, elbette toplumsal hafızanın diri tutulması bakımından önemli çabalardır. Ancak bu çabaların afetlere yaklaşımın toplumsallaşması ve kurumsallaşmasına katkıda bulunması için başka bir yaklaşım gerekiyor. Tam da bu nedenle **afet politik bir mevzudur** diyoruz. Uygun olmayan zemine, uygun olmayan malzeme ile depreme dayanıksız konut inşa edilmeseydi Marmara ya da Van depremlerinde kayıpların daha az olması mümkündü. Gerekli önlemler alınmış olsaydı Soma faciası hiç yaşanmayacaktı. Bunun gibi örnekleri çoğaltabiliriz. Öyle ise yaşanmış afetlerin yaralarını sarmak konusunda ortaya çıkan toplumsal duyarlılığın neden yeni afetlerin önlenmesi noktasında harekete geçirilemediğini tüm kesimlerin düşünmesi gerekiyor. Sıradan akıl yürütmeye kurulan şu cümle tek başına aynı sonucu çıkarıyor: Sadece, yeryüzünün X değil de Y ülkesinde doğmaktan dolayı, madende ölmek, sekiz şiddetindeki depremde evsiz, aç ve açıkta kalmamak mümkün olabiliyorsa, afet politik bir mevzudur.

Toplumsal Cinsiyet ve Afet Yönetimi

Toplumsal cinsiyet rolleri ve iktidar ilişkileri, kadınlar ve diğer cins-cinsel yönelimlerin afetlere karşı kırılganlıklarını doğrudan belirler. Kaynakların dağıtım ve kontrolündeki eşitsizlik, karar mekanizmalarına katılımında eşitsizlik ve patriarkal üst yapı kırılganlığın kaynağını oluşturur. Cinsiyet temelli eşitsizlik, sınıf, etnik kimlik, mezhep, din vb. temelli diğer toplumsal eşitsizlikleri yatay keser ve aşar.

1999 Marmara Depremi sonrasında bölgede çalışan bir gönüllünün not defterindeki kayıtlardan aşağıdaki alıntı bunu çok iyi örnekliyor.

“Çok sıcaktı, sineklerle başımız dertte idi. Kaşıntıdan ölüyorduk. İlaç bir şey yok. Çocuklarıma deniz iyi gelir diye düşündüm. Onların sayesinde bende girdim suya. Büyük oğlan fazla uzaklaştı, paniğe kapıldım. Etraftakiler kurtardılar oğlanı ama bizimkiler duymuş oldu, çok kötü oldu.” Anlatıcı: MG

“Erkekler bir yerlerde toplaşıp, her zaman yaptıkları şeyleri yapabiliyorlardı, açık kahvehaneler kurmuşlardı. Çadırlara sadece uyumak için gidiyorlardı. Bütün günlerini geçirdikleri evlerini kaybeden kadınlar ise çadırlara hem günlük işleri yapmak hem de “ortalarda gözükmemek” üzere mahkumdular. Çadırın önüne çıktı, yabancı erkeklerle konuştuğu için azarlanan ve

Kadınlarla Dayanışma Vakfı, Türkiye’de afet dayanışmasından doğan ilk kadın örgütüdür. 1999 Marmara Depremi, sivil toplum dayanışmasında bir sıçrama noktası olmuş, felaketten sonra birçok gönüllü kişi ve sivil inisiyatif, bölgede faaliyet göstermeye başlamış ve organize olmakta zorluk çeken kamu kurumlarının boşluğunu doldurmuştur. Bu gruplardan bazıları örgütlenerek çalışmalarına devam etmiştir. KADAV da o örgütlerden biridir. Çalışmasının daha başında toplumsal cinsiyete duyarlı dayanışmaya odaklanan, kendilerine “Kadınlarla Dayanışma Grubu” adını veren bir kadın grubunun kurduğu KADAV, bugün afeti yeni bir politik anlayışla ele alarak çalışmalarına devam etmektedir.